

lermu, kjer so ob glavni dvokilometer-ski osi izvedli še njeno vizualno podaljšanje vse do vznožja griča Monreal. Podobno obsežna je bila koncentrična širitev Amsterdama.

Postopoma je prišlo do opuščanja načela perspektive in do razvoja industrijskih mest 18. stoletja, ki jim avtor nameni osmo poglavje. Razvoj je prinesel tudi nove zakonske ureditve, ki so utrdile lastništvo in zasebno iniciativo ter določile pravila vmešavanja državne oblasti. Gre za čas razvoja urejenih katastrof in nepremičninskih trgov. Hkrati pa po obdobju revolucij konec 18. in prve polovice 19. stoletja postane urejanje mesta eno glavnih problemov novih režimov.

Šolski primer reševanja problematike velikih industrijskih mest tega časa predstavlja haussmanizacija Pariza. Čeprav je bila temeljna naloga projekta, v katerem je imel glavno vlogo prefekt Hausmann, razvoj infrastrukture za delovanje mesta, ki je že preseгло milijon prebivalcev, je imela izvedba načrta širše posledice, ki učinkujejo še danes. Benevolu jih poskuša sistematizirati v štiri kategorije: ločitev zasebnega in javnega prostora; ta delitev pripelje do uničenja starega mestnega jedra; higienizacija razmer v mestu in stopanje v ospredje prometne in urbane opreme na račun arhitekture.

V zadnjem sedmem poglavju pa avtor zelo skopo poda sodobne urbane trende v Evropi in nam ne pove nič pretirano novega. Kljub pestrosti praks, ki izhajajo iz fizično-geografskih in predvsem iz zgodovinskih okoliščin, je monografija Leonarda Benevole nezahtevno kratkočasno branje, ki nam pokaže razvoj evropskega urbanega tkiva v obdobju od 10. do 19. stoletja. Ker je sama zbirka Delajmo Evropo namenjena širo-

kemu krogu bralcev, se to jasno kaže tudi v sami monografiji, ki je za strokovnjake in tudi nekoliko podkovane laike s področja urbanizma in urejanja prostora nasploh premalo zahtevno branje. Ključni problem dela pa izhaja iz dejstva, da avtor v večini svojih analiz izhaja iz razvoja italijanskih mest. Tako ostajajo ostali primeri neitalijanskih mest, ki jih navaja, prej le navržena dejstva kot pa elementi za poglobljeno analizo, kar vsekakor tudi osiromaši končni domet monografije.

Matjaž URŠIČ

Julie Campoli, Elizabeth Humstone,
Alex Maclean

Above and Beyond: Visualizing Change in Small Towns and Rural Areas

Planners Press, American Planning Association, Chicago 2004, str. 203, \$54.95 (ISBN: 1-884829-50-3)

Procesi razpršene suburbanizacije, ki so se v ekonomsko razvitih državah, še posebej pa v Združenih državah Amerike in Zahodni Evropi, intenzivirali v obdobju po drugi svetovni vojni, so večja mesta obdali z »debelimi« obročmi naselij z nizko gostoto poselitve in v številnih primerih sprožili selitev prebivalcev ter ekonomskih dejavnosti iz mestnega središča na obrobje. To funkcijsko in prebivalstveno praznjenje mestnega središča ni vplivalo le na degradicijo prostorov v mestnem središču, temveč je imelo tudi škodljive učinke na naravna območja v regiji. V knjigi Julie Campoli, Elizabeth Humstone in Alex Maclean *Above and Beyond: Visualizing Change in Small Towns and Rural Areas* je na primeru zvezne države Ver-

mont, ki naj bi predstavljala eno izmed naravno bolje ohranjenih območij v ZDA, prikazano, kako se pokrajina zaradi vpliva suburbanizacije spreminja skozi daljše časovno obdobje.

Preučevanje učinkov razpršene gradnje, ki se ga je lotila tričlanska skupina ameriških raziskovalcev, v bistvu ne predstavlja nikakršne posebnosti ali novosti na področju analize prostorskih sprememb, edinstven pa je njihov pristop k problematiki, ki temelji na vizualnem prikazu procesov razpršene suburbanizacije. Z manipulacijo oz. montažo računalniško obdelanih fotografskih posnetkov, narejenih iz zraka, avtorjem uspe doseči presenetljive vizualne učinke, s katerimi prikažejo spreminjanje pokrajine na območjih mest, kot so Vergennes, Fair Haven, Essex, Newbury, Burlington, St. Albans, Manchester itd., v zadnjih 30 letih. Simulacije na slikah prikazujejo pojave in prostorske spremembe, ki jih sicer ljudje s prostim očesom ne zaznavajo, skozi daljše časovno obdobje pa vseeno zelo pomembno vplivajo na samo kakovost bivanja. Skupina avtorjev v delu, ki obsega devet poglavij, nazorno predstavi, kako posamezniki v majhnih korakih postopno spreminjajo pokrajino. Navidez drobne spremembe v prostoru se postopoma akumulirajo in spreminjajo način življenja prebivalcev, kar se čez vrsto let odraža v velikih prostorskih spremembah, ki imajo lahko bodisi katastrofalne bodisi pozitivne učinke na družbenoekonomski razvoj neke države.

V prvem poglavju, z naslovom »Branje vzorcev«, avtorji pojasnjujejo osnovne razlike med tradicionalnimi in sodobnimi stili prostorskega načrtovanja. Med tradicionalne stile uvrščajo poselitvene vzorce, ki jih lahko najdemo v obdobju pred drugo svetovno vojno. Zan-

je je značilna strnjena struktura mest in vasi obdajajočih z velikimi zaplatami neobdelane zemlje. Izredno hitro naraščanje števila avtomobilov po drugi svetovni vojni je sprožilo proces širitve mest oziroma urbanizacijo podeželja in pomeni prelomnico v dotedanjih načinih poselitve. Prav revolucionarna vloga avtomobilskega prevoza, ki je omogočilo bivanje na bolj oddaljenih, težje dostopnih lokacijah, je pravzaprav najbolj vplivalo na izgled pokrajine, tako da avtorji knjige razločujejo predvsem med tradicionalnim – »predavtomobilničnim« obdobjem in sodobnimi »avtomobilničnimi« poselitvenimi vzorci.

Drugo poglavje, z naslovom »Inkrementalistične spremembe«, je bolj podroben vizualen prikaz procesa akumulacije majhnih sprememb, ki na daljši časovni rok povzročijo velike prostorske spremembe. Kratkovidnosti prostorskega načrtovanja na državni ravni se avtorji zoperstavljajo s poudarjanjem potrebe po oblikovanju prostorskega načrtovanja, ki ne bo temeljilo na kratkoročnih ekonomskih koristih posameznikov, temveč naj bi imelo dolgoročne pozitivne učinke za celotno skupnost. Tretje poglavje – »Obrobje in središče« – na primeru selitve prebivalstva, trgovine in investicij iz mestnega središča na obrobje, prikaže posledice poudarjanja kratkoročnih koristi pred potrebami razvoja celotne mestne regije. Na osnovi bogatega vizualnega gradiva avtorji pokažejo, da nova multifunkcionalna središča na obrobjih mest ne vplivajo le na dagrazacijo mestnega središča, temveč tudi na manjša mesta in naselja v bližini metropoliziranega območja.

V poglavjih »Fragmentacija« in »Ločenost« sta v ospredje postavljena vpliv razpršene suburbanizacije na naravno

okolje in življenje v skupnosti. Prikazano je, kako se sorazmerno s povečevanjem razpršenosti gradnje povečujejo pritiski na naravno okolje, pri čemer prihaja do izginjanja pestrosti živalskih in rastlinskih vrst. Pod vprašaj so postavljene težnje oziroma aspiracija vedno večjega števila ljudi po bivanju v bližini narave, hkrati pa imeti dober dostop do servisov, ki jih zagotavljajo urbana območja. Z gradnjo novih (avto)cestnih omrežij so občutljiva naravna območja bolj kot kdajkoli prej dosegljiva množicam in so zato tudi neprimerno bolj ogrožena. Povečevanje razpršene gradnje na suburbanih območjih implicira tudi specifičen način življenja, ki se veže na individualizem in zagotavljanje zasebnosti. Avtorji ob tem opozarjajo pred hitrim naraščanjem t.i. »zaprtih območij«, na katerih je opazna homogena (etnično, slojevsko) prebivalstvena in funkcionalna struktura. Pri tem izginja tradicionalni mestni vzorec, v katerem se na manjših območjih prepletajo stanovanja, trgovine, pisarne, proizvodnja in druge aktivnosti. Še podrobneje je struktura novih sosesk analizirana v poglavju »Javni prostor, javna sfera«, v katerem je na različnih primerih prikazano, kako težnje prebivalcev po vedno večji zasebnosti in nadzoru omejujejo razvoj urbanosti in preprečujejo bolj pester življenjski utrip na ulicah.

Poglavji »Merilo« in »Avtomobili« zaokrožita prikaz prostorskih sprememb v ameriški državi Vermont. Trend razpršene suburbanizacije se povezuje s trendom naraščanja števila uporabnikov individualnih prevoznih sredstev (avtomobilov) in razvojem novih prometnih infrastruktur (avtocest), ki širijo vpliv mest globoko v osrčje države. Avtorji knjige ugotavljajo, da

postajajo oblike zazidave, ki omogočajo višjo gostoto prebivalstva (vrstna hiša, dvojček, blok), vse bolj redke, naraščajo pa »apetiti« po vedno večjih parcelah. Posledica razpršene suburbanizacije je razvejano, dražje in prostorsko potratnejše infrastrukturno omrežje, kot bi bilo lahko ob bolj strnjeni zazidavi. Knjiga se zaključuje s pregledom nekaterih možnosti, ki bi jih lahko lokalne skupnosti, prostorski načrtovalci, posamezniki, neprofitne organizacije, javni uslužbenci in investitorji upoštevali ob posegih v prostor. Ob tem je navedenih tudi nekaj primerov območij, kjer je akterjem deloma uspelo zamejiti razpršeno gradnjo in oblikovati bolj trajnostno usmerjene poselitvene vzorce.

Mešanje različnih tematik, metodologij in teoretskih konceptov je ena izmed ključnih prednosti Campoli, Humstone in MacLeanove knjige. Julie Campoli je predstojnica arhitekturnega biroja Terra Firma Urban Design, ki nudi pomoč lokalnim skupnostim pri spodbujanju kompaktne gradnje. Elizabeth Humstone je prostorska načrtovalka, ki se ukvarja z državno in nacionalno politiko razvoja manjših mest in revitalizacijo mestnih središč. Med drugim je tudi izvršna direktorica Foruma o razpršeni gradnji v Vermontu. Alex MacLean je specialist za ilustrativno fotografijo iz zraka in že več kot 25 let preučuje ameriške kulturne pokrajine. Je avtor večjega števila knjig o posnetkih iz zraka in je svoja dela večkrat razstavljaval v ZDA, Kanadi in Evropi. Končni produkt raziskovalne ekipe, ki ji je uspelo povezovali tri različne pristope k obravnavani problematiki, je izredno zanimivo delo, ki razkriva paradoksalno logiko človeškega delovanja v prostoru. Razcepljenost med željami po vrnitvi k naravi na eni strani in željami po vedno

večjem udobju, zasebnosti in potrošnji na drugi strani, ki pa povzročajo kolateralno škodo, kar se odraža v uničevanju naravnih virov, degradaciji mestnih središč in zmanjševanju splošne kakovosti bivanja.

Kljub nekaterim pomanjkljivostim, ki se kažejo predvsem v spodbujanju gradnje po principih novega urbanizma in pretiranem zagovarjanju oziroma »romantiziranju« življenja v tesno povezanih skupnostih, je delo nadvse poučno in vredno pozornosti. Še posebej velja pohvaliti izredno nazoren vizualni prikaz procesov razpršene suburbanizacije po različnih časovnih obdobjih. S tega vidika knjiga predstavlja pomembno orodje, ki lahko služi za prikazovanje škodljivih prostorskih sprememb v vsej svoji brutalnosti in spodbuja razvoj kritične presoje v javnosti.

Irena BAČLIJA

Marjan Brezovšek (ur.), Miro Haček (ur.)

UPRAVNA KULTURA

Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 2004, str. 285 (ISBN 961-235-163-5)

Upravna kultura je koncept, ki ga je težko – če ne celo nemogoče – meriti ali natančno opredeliti. Vpet je v vse pore javne uprave in celo presega njene meje. Upravna kultura je podvržena zunanjim okoliščinam, kot sta politično in družbeno okolje, notranjim okoliščinam, na primer delovno mesto in sistem organizacije, ter zunanjim vplivom. Reforma upravne kulture v slovenski upravni prostor prinaša predvsem precejšnje spremembe na področju delovanja organizacij, sodelovanja z upo-

ravniki ter splošno reformo »upravne miselnosti«.

V predgovoru nas urednika knjige Upravna kultura, Marjan Brezovšek in Miro Haček, seznanita s pojmom upravne kulture ter njeno prepletenostjo z družbeno, politično in organizacijsko kulturo. Upravna kultura izhaja iz pravnih (zakonitost in zaščita pravic državljanov), političnih (odgovornost, odzivnost, legitimnost in pravičnost) in ekonomskih (učinkovitost in uspešnost) vrednot. Poudarita, da upravna kultura ni logično sosleden pojav reformi javne uprave. Reformo namreč štejejo za uspešno, ko jo sprejmejo tisti, ki z njo vsakodnevno delujejo in jo s tem tudi sooblikujejo. Tako je potrebno za uspešno implementacijo reforme javne uprave, in s tem tudi upravne kulture, vpeljati in uresničevati tudi zastavljeno strategijo, kot na primer nov način upravljanja, nov način izobraževanja, nov način izbora upravnih delavcev in nenazadnje tudi nov način odnosa do dela. Posebej še izpostavi eno izmed osnovnih načel javne uprave, to je njena relativna neodvisnost od političnih institucij in nediskriminacijski odnos do uporabnikov – državljanov.

Knjiga je sestavljena iz enajstih prispevkov osmih avtorjev. Vsak avtor pa ima pač svoj pristop do pojava in uporabnosti upravne kulture. Tako v knjigi najdemo teoretični, organizacijski, politični, etični, razvojni in nenazadnje tudi praktični pristop, ki poskušajo vsak s svojega stališča opredeliti upravno kulturo.

V uvodu se Marjan Brezovšek osredotoči na različne pristope k proučevanju upravne kulture in vrednot v javni upravi. Raziskuje splošni okvir za razumevanje upravne kulture, saj lahko s pomočjo le-te pojasnimo, kako nek